

РОЗВИТОК НАСІННИЦТВА ЯК ОДИН З НАПРЯМКІВ ДЕРЖАВНОЇ ПІДТРИМКИ ЗЕРНОВИРОБНИЦТВА В УКРАЇНІ

М.Г. Хірамагомедов, здобувач

Харківський регіональний інститут державного управління Національної академії державного управління при Президентові України.

У статті проаналізовано сучасний стан розвитку насінництва зернових культур в Україні. Виділено проблемні аспекти та визначено основні державні пріоритети підтримки насінництва, як важливої складової підтримки виробництва зерна в країні.

Важливим напрямком інтенсивного розвитку зерновиробництва в Україні є насінництво. Весь комплекс селекційної роботи зводиться до створення нових більш цінних по врожайності і якості продукції сортів і гібридів зернових культур, здатних без додаткових витрат підвищувати врожайність, збільшувати валові збори більш дешевої і високоякісної продукції. Впровадження нових високопродуктивних сортів, стійких до несприятливих умов, а також оновлення елітного і репродукційного насіння дозволяє збільшити виробництво зерна на 20 – 25% [1]. Цей напрямок інтенсифікації зерновиробництва значно дешевше за інші.

В результаті співпраці Міністерства аграрної політики і продовольства, Державної системи охорони прав на сорти рослин і Українського інституту експертизи сортів рослин щорічно публікується офіційне друкарське видання – «Державний реєстр сортів рослин, придатних для розповсюдження в Україні». В 2013 р. в реєстр внесено більше 1000 сортів і гібридів зернових культур, чого достатньо для повного забезпечення ними господарств України, які вирощують зернові культури.

Загалом, для забезпечення сівби на прогнозованих площах в Україні необхідно мати щорічно до 3 млн. т високоякісного насіння зернових культур, у тому числі озимих – 1,8 млн. т і 1,2 млн. т яровий зерновий (табл. 1).

Згідно проведеному опитуванню, при сівбі ярових колосових культур сільгоспвиробники традиційно віддають перевагу посівному матеріалу селекційно-генетичного інституту – Національного центру насіннезнавства і сортовивчення (м. Одеса), Миронівському інституту пшениці ім. В.М. Ремесло НААН України, Інституту рослинництва ім. В.Я. Юр'єва НААН України (м. Харків) і ННЦ «Інститут землеробства НААН України» (м. Київ).

Таблиця 1

Прогнозована потреба господарств України в насінні зернових культур в 2015 р., тис. т [1]

Природно-кліматична зона	Озимих зернових	Ярових зернових	
		всього	в тому числі насіння F ₁ кукурудзи
Степ	982	500	21
Лісостеп	625	573	78
Полісся	211	177	43
Всього	1818	1250	142

При сівбі кукурудзи основна частина сільгосп підприємств використовує насіння ДУ «Інститут сільського господарства степової зони» НААН України (м. Дніпропетровськ), а також фірм: Pioneer, Syngenta і «Сади України». Ці інститути та компанії пропонують виробникам всіх форм власності високоінтенсивні, інтенсивні, пластичні сорти і гібриди зернових культур, які мають високий потенціал врожайності і адаптовані до конкретних ґрунтово-кліматичних умов.

Останніми роками в Україні спостерігається тенденція до спорудження сучасних і потужних насінневих заводів, які представлені такими світовими брендами, як Euralis Semens, Maisadour Semences, Syngenta та ін., з метою виробництва насіння для реалізації не тільки на внутрішньому ринку, але і для ринків Європи і світу (табл. 2).

Таблиця 2

Експорт-імпорт насіння зернових культур в Україні, т [1]

Рік	Пшениця		Ячмінь		Кукурудза	
	імпорт	експорт	імпорт	експорт	імпорт	експорт
2010	785	1514	134	62	23915	3869
2011	665	143	117	340	42283	2758
2012	636	254	698	126	46802	7605

Що стосується імпорту насіння зернових культур, то експерти аграрного ринку стверджують, що, не дивлячись на Закон №1103 від 31.05.07 р. «Про державну систему біобезпеки при створенні, випробуванні, транспортуванні і використанні генетично модифікованих організмів», який забороняє завозити і висаджувати насіння з ГМО, в Україні біля 80% сої і 10-20% кукурудзи, що вирощуються, генно-модифіковані [3]. Тому держава повинна використовувати системний підхід щодо контролю над імпортом і обігом насіння зернових культур, при цьому нарощуючи обсяги експорту насіння.

Слід зазначити, що вступ України до Світової організації торгівлі вимагає

інтенсифікації процесу формування нових державних стандартів, а на їх основі – інструкцій з контролю вирощування насіння зернових культур. Після закінчення цього процесу показники сортових і посівних якостей насіння мають узгоджуватися з європейськими, а вироблені в Україні насіння можна буде реалізовувати в ці країни, збільшуючи обсяги експорту.

Говорити в сучасних умовах про райдужні перспективи розвитку селекції і насінництва в Україні (незалежно від форм їх власності) дуже складно. Оптимізму не додають обсяги фінансування галузі, що щорічно скорочуються. Згідно офіційним статистичним даним, кількість виробників насіння щорічно зменшується на 7-17%. Так, якщо в 2008 р. в Україні налічувалося 2342 репродуценти, то в 2012 р. – тільки 1353, або на 42,2 % менше. Крім того, протягом 2012 р. в Україні діяв 21 завод з обробки насіння кукурудзи загальною продуктивністю 75 тис. т, в той час як в 1993 р. їх було 97, або в 4,6 рази більше [1].

Дефіцит вказаних заводів є майже в кожному регіоні України. Практично немає областей, які б повністю забезпечували себе якісним посівним матеріалом. Тому для забезпечення сортооновлення і сортозміни в регіонах, які не забезпечують себе власним насінням або мають обмежені можливості його виробництва, а також у випадках знищення або пошкодження насінневих посівів унаслідок надзвичайних ситуацій природного і техногенного характеру, слід передбачати кошти для закупівлі насіння і мати страховий фонд насіння.

Дієвим стимулом для будівництва нових насінневих заводів може стати прийнятий Верховною Радою Закон №5397 від 02.10.12 р. “Про внесення змін в Закон України “Про насіння і посадковий матеріал” [2]. Вступ цього Закону у дію і ухвалення підзаконних актів, що регламентують ввезення насіння для селекційної мети стимулюватиме інвесторів вкладати кошти в розвиток українського насінництва зернових культур.

Одним з найважливіших напрямів селекції є створення і упровадження у виробництво гібридів з підвищеною стійкістю до комплексу несприятливих чинників. Тому для вибору конкретного сорту або гібриду певної зернової культури необхідно максимально використовувати рекомендації регіональних науково-дослідних установ (НДІ), обласних державних центрів експертизи сортів рослин і сортовипробувальних станцій. На жаль, НДІ, які мають досвід виробництва селекційного насіння, на сьогоднішній день фінансуються державою не в повному обсязі. Відповідно, і якість насіння невисока - на рівні середнього посівного матеріалу.

Тому для формування стабільно високих урожаїв зернових культур в Україні необхідно повне забезпечення сільгоспвиробників високоякісним насінням зареєстрованих і перспективних сортів і гібридів в обсягах, достатніх для проведення сортооновлення і

сортозміни, формування Державного резервного посівного фонду і створення виробниками насіння власних посівних страхових і перехідних фондів. Необхідно прискорити впровадження у виробництво сортів і гібридів нового покоління, адаптованих до агроекологічних умов вирощування з цінними господарськими властивостями. Варто сіяти тільки те насіння, яке відповідає вимогам державного стандарту за сортовими і посівними показниками. На державному рівні слід стимулювати збільшення присутності національної насінневої продукції на європейському і світовому ринку, з обов'язковим виконанням всіх прийнятих зобов'язань за міждержавними поставками насіння. Необхідно збільшувати обсяги фінансування програм державної підтримки селекції і насінництва, виробництва і закупівлі оригінального і елітного насіння зернових культур і фінансування цільових селекційно-генетичних програм, що дозволить значно збільшити валове виробництво зерна високої якості та забезпечити не тільки власні потреби України, а й сформувати значні обсяги експорту цього виду сільськогосподарської продукції.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Гирька А. Наличие и использование сортовых ресурсов зерновых и масличных культур в Украине // А. Гирька. [Електронний ресурс]. – Режим доступу до стор. : <http://www.apk-inform.com/ru/exclusive/topic/1013432>
2. Шаповал Е. По восточной цене // Е. Шаповал. [Електронний ресурс]. – Режим доступу до стор. : http://www.business.ua/articles/eyewitness/Po_vshodnoy_cene-40766/?mp=2
3. Шаповал Е. Семян, Семеныч...// Е. Шаповал. [Електронний ресурс]. – Режим доступу до стор. : http://www.business.ua/articles/state_regulation/Semyan_Semenych%E2%80%A6-38517/

Матеріали надійшли 27 лютого 2013 р.